

ROMANCE BORROWINGS IN *IMPRESII ASUPRA LITERATURII SPANIOLE* BY G. CĂLINESCU

Loredana-Georgiana Popescu (Tomescu)

PhD Student, University of Craiova

*Abstract: An encyclopaedic personality of Romanian culture and literature, G. Călinescu uses a rich and elevated vocabulary in the work *Impresii asupra literaturii spaniole*/ 'Impressions on Spanish literature'. In the work of Călinescu, one can notice not only the abundance of derivatives, but also of borrowings from the Romance languages.*

The research is based on an etymological, morphological and phonetic-orthographic analysis of the Romance borrowings found in this work, an aspect which highlights the sector of neologisms in Romanian.

Keywords: vocabulary, borrowing, influence, neologism, meaning

Procesul de modernizare și îmbogățire a lexicului românesc s-a datorat, în mare măsură literaturii, deoarece, prin aceasta, mulți autori au împrumutat cuvinte din alte limbi, adaptându-le limbii române. Împrumuturile lexicale sunt supuse, în general, unor aspecte de integrare, atât din punct de vedere morfologic, dar și fonetic în sistemul limbii receptoare.

Cercetătorul Petru Zugun remarcă faptul că împrumuturile neadaptate, „cele care nu s-au diferențiat prin nicio trăsătură semantică de sinonime ale lor, sunt barbarisme, iar cele care sunt păstrate intenționat cu forma și sensul din limbile împrumutătoare sunt xenisme”¹.

În limba română, sunt neologisme împrumuturile pe care româna le-a făcut din alte limbi, mai puțin cele create în interiorul limbii.

Pe de altă parte, Theodor Hristea înțelege prin neologism, etimologic vorbind, „orice cuvânt nou apărut într-o limbă oarecare, indiferent dacă acesta e un împrumut sau reprezintă o creație internă a limbii respective prin derivare, compunere etc”².

Limba română este o limbă romanică ce prezintă similarități cu alte limbi romanice, precum franceza, italiana, spaniola. Astfel, foarte multe împrumuturi au fost preluate din aceste limbi. Lui G. Călinescu îi revine un rol important în procesul de modernizare a lexicului românesc prin neologisme de origine franceză, italiană și spaniolă.

Opera Impresii asupra literaturii spaniole cuprinde, așa cum anunță autorul în prefața cărții, propriile considerații sub formă de eseuri: „Intenția mea intimă este de a da cititorului român sugestii asupra frumuseților literaturii spaniole și de aceea, găsind tot soiul de pretexte, am scos textele cele mai antologice și le-am tradus în așa fel că cititorul stabilește cu mine fraze memorabile din aproape toți marii autori spanioli.”³ Analizând lexicul din opera *Impresii*

¹ Petru, Zugun, 2000, p.158.

² Theodor, Hristea, 1984, p.50.

³ G. Călinescu, 1946, p.3.

asupra literaturii spaniole, a lui G. Călinescu, ne-am oprit la aproximativ treizeci de cuvinte împrumutate din limbile romanice: franceză, italiană și spaniolă.

Ținând cont de formația intelectuală a lui G. Călinescu, putem afirma cu ușurință că acesta a îmbogățit patrimoniul valorilor naționale cu opere fundamentale. Se distinge, astfel, un lexic bogat în lucrările sale de critică, estetică și beletristică, eseistică, istorie literară.

Analiza propusă urmărește atât aspecte lexico-semantice și etimologice, cât și morfologice, fonetico-ortografice și stilistice.

Împrumuturile din limba franceză sunt numeroase. Din punct de vedere etimologic, următoarele împrumuturi sunt de origine franceză: *compromis*, fr. *compromis*: „În realitate există numai *compromisuri*...” (p.28); *eleat*, fr. *éléate*: „...clasicul trăiește într-un prezent etern, e un *eleat*...” (p.25); *insașiabilitate*, fr. *insatiabilité*: „Se poate vorbi de o *insașiabilitate* romantică, în raport cu cumpătarea clasică, horațiană” (p.20); *maternitate*, fr. *maternité*: „Zeita sumeriană Ninkhursag, simbolizând *maternitatea*, avea chip de vacă” (p.11); *monstruoșitate*, fr. *monstruosité*: „Trecând cu vederea *monstruoșitatea* și disproporția figurilor umane ... este vădit că individul e tratat ca un simplu element decorativ fără nicio valoare în sine” (p.13); *oscilație*, fr. *oscillation*: „Barocul s-ar părea că este o *oscilație* între clasicism și romantism...” (p.29); *placiditate*, fr. *placidité*: „Este explicabilă relativa impasibilitate și *placiditate* a clasicului, consecință a temperaturii sale normale” (p.20); *rigiditate*, fr. *rigidité*: Există însă și o falsă *rigiditate*, dar romantică... (p.20); *utopie*, fr. *utopie*: „Individul clasic este *utopia* unui om perfect sănătos trupește și sufletește...” (p.17); *inteligibil*, fr. *intelligible*: „Viața clasicului ... are o durată normală, durata traiectoriei *inteligibile*” (p.23)

Din punct de vedere morfologic, predomină substantivul mai puțin celelalte părți de vorbire: *compromis*, *eleat*, *insașiabilitate*, *maternitate*, *monstruoșitate*, *oscilație*, *placiditate*, *rigiditate*, *utopie*.

În ceea ce privește împrumuturile italiene, din punct de vedere fonetico-ortografic, adaptarea lor s-a realizat prin adăugarea sufixelor românești. Din punct de vedere lexico-semantic, împrumuturile de origine italiană sunt cuvinte monosemantice, exemplificate în contexte precum: *beffa* „farsă”, „bătaie de joc”; „Nuvelele italiene sunt pline de *beffe* și Antonfrancesco Grazzini povestește în ale sale cele două oribile farse.” (p.106); *pazzia* „nebulie”; „Femeia e lacomă de laude și vanități, are drept proprietate la vera *pazzia*.” (p.201); *pettegolezzi* „bârfe”, „intrigi”; „Infanta doña Maria ... privește intrigant, atentă la *pettegolezzi*.” (p.344); *vanagloria* „vanitate”, „mândrie deșartă”; „Purtarea eroului nu e o formă de indiferență religioasă ci un aspect al îngamfării iberice, o *vanagloria*, fără altă explicație filosofică.” (p.157);

Alte cuvinte sunt polisemantice: *bestia* „animal”; „...unghiile lungi ca de leu, o de qualche *bestia*.” (p.199); *capelă* „biserica mică”, „capelă”; „Cloașterul, *capela* trebuiau închise cu cheia ce se încredința unui alguazil...” (p.146); *concetti*, „aforisme”; „Caracteristice marinismului sunt, după B. Croce sensualismul și ingeniozitatea, reprezentând la drept vorbind o singură notă, aceea a conceptismului, a artei de a face *concetti*, adică metafore noi și paradoxale.” (p.326); *donna*, „doamnă”; „În rezumat cu un joc de cuvinte, *donna* vreasăzică danno universale.” (p.201); *lonza*, „felină” (probabil râs); „În locul danteștii *lonza* iese în cale un porc lătrător.” (p.185); *pompa*, „fast”; „Doctoratul firește cerea mai mult tîmbălău. Gradul se conferea *con pompa*.” (p.146).

Din punct de vedere gramatical, împrumuturile exemplificate sunt substantive. Se observă că substantivele se folosesc la masculin și feminin, deoarece, spre deosebire de limba română, limba italiană nu are neutru. Majoritatea substantivelor sunt folosite la singular, dar se întâlnesc și substantive la plural. G. Călinescu utilizează, în general, forma de nominativ-acuzativ: *bestia*,

beffa, capela, concetti, pazzia, pettegolezzi, pompa. Majoritatea substantivelor sunt neadaptate sistemului fonetico-ortografic românesc, excepție făcând substantivele *bestie, pompă și capelă*.

În ceea ce privește împrumuturile din limba spaniolă, din punct de vedere lexico-semantic, hispanismele utilizate de autor în limba română au sensuri proprii și figurate. Ținând seama de baza latină, aceste sensuri nu sunt greu de identificat. Există și substantive utilizate și la singular, și la plural: *estudiante-estudiantes, hidalga-hidalgos-hidalgo*. În cazul unor substantive întâlnim atât forma de N-Ac cât și pe cea de G-D: „Treceau peste isprăvile *hidalgului* împotriva unui taur care îl ia în coarne și-l aruncă în zăplazul unui pod. *Hidalgul* conduce pe Marcos în casa unei rude, la masa gentilomilor, prilej de a se zugrăvi indigență grandomană a nobilimii.” „Este o adevărată secretară a lui Isus. Aristocrată prin naștere, *hidalga*, Teresa de Cepeda y Ahumada (1515-1582) din Avila de los Caballeros pășește pragul mănăstirii la 18 ani”. (p.215).

Din punct de vedere morfologic, hispanismele întâlnite sunt substantive: *alma*, f., sg., (din lat. anima), suflet: „E un dialog hieroglific și mistic între el *alma*, ca mireasă și Cristos, ca esposo”. (p.226); *barro*, m., sg., argilă, lut, nămol, noroi: „Din acest lut, numit și *barro*, făceau un fel de bonboane de mestecat în gură”. (p.296); *burla*, f., sg., (din lat. burra, de burrae-ărur), glumă, păcăleală, bătaie de joc: „Întors în Spania, Marcos face, pentru o vină pe care n-o are, trei luni închisoare. Acolo, altă *burla*, taie mustața unui deținut terorizat, care de ciudă își mănâncă cealaltă mustață”. (p.107); *cancioneros*, m., pl., culegere de cântece: „Prin anonimele *cancioneros* din sec. XV și XVI dăm de expresii pline de ingenuitate, ba uneori îndrăznețe ale instinctului erotic”. (p.170); *encinas*, f., pl., (din lat. ilicīna), stejar: „Vasăzică spaniolii mănâncă și ghindă, bellotas, nu știu dacă și de robles, ori cumai de *encinas*”. (p.309); *escolar*, m., sg., școlar: „Dar încă în secolul XIII, un anonim în Razon d’Amor ne istorisește noroacele unui *escolar* cu experiență mare”. (p.136); *estudiante*, m., sg., student: „De altfel, romanul intră în sfera picarescului, eroul fiind un *estudiante...*”. (p.117); *fuego*, m., (din lat. focus), foc, incendiu: „La două noaptea, la hanul de la Sevillana, studentul aude un glas țipând: *fuego, fuego!*”. (p.119); *hidalgo*, m., sg., nobil spaniol (din hijo de algo): „Acesta este *hidalgul* care ar da două sute de ducați pentru a vedea”. (p.103); *honra*, f., cinste, onoare: „Această stare de spirit își găsește expresia în noțiunea de *honra*”. (p.34).

În urma analizei împrumuturilor de origine romanică, în opera *Impresii asupra literaturii spaniole*, putem remarca faptul că G. Călinescu este un fin cunoscător al limbilor romanice.

Pe baza lexicului analizat, se observă că G. Călinescu integrează aproape în toate frazele sale câte un xenism. Pentru a asigura deplina înțelegere a sensului xenismelor, adaugă în text și varianta românească.

Unele împrumuturi din franceză, spaniolă și italiană au cunoscut un proces de adaptare morfologică și ortografică: cuvintele de origine franceză dar și câteva italianisme precum: *bestie, capelă și pompă*, altele fiind doar preluate din aceste limbi, majoritatea italienismelor și hispanismelor, vorbind astfel de xenisme.

Din punct de vedere fonetico-ortografic, integrarea hispanismelor în limba română se face prin articulare, dar cu articol în formă românească.

Xenismele din italiană și spaniolă utilizate de autor în limba română, au sensuri proprii și figurate, ce nu sunt greu de identificat, ținând seama de baza latină.

Împrumuturile de origine soaniolă, italiană și franceză sunt foarte bine reprezentate în opera lui G. Călinescu, confirmând astfel, dorința scriitorului de a moderniza limba română prin împrumuturi.

Varietatea și expresivitatea lexicului călinescian reprezintă o remarcabilă sursă de dezvoltare și îmbogățire a lexicului românesc.

BIBLIOGRAPHY

Călinescu, G., *Impresii asupra literaturii spaniole*, București, Fundația regală pentru literatură și artă, 1946

Hristea, Theodor, *Sinteze de limbă română*, București, Editura Albatros, 1984.

Negrescu-Babuș, Inna, *Contact lingvistic și forme de manifestare a interferenței*, Institutul de Filologie al AȘM, Chișinău, 2012.

Zugun, Petru, *Lexicologia limbii române*, Iași, Editura Tehnopress, 2000.

DEX, Academia Română, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan-Alexandru Rosetti, *Dicționarul explicativ al limbii române*, București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2012.

DER, *Dicționarul etimologic român*, Ciorănescu, Alexandru, Editura Universidad de la Laguna, Tenerife, 1958-1967.

DN (*Dicționar de neologisme*), Marcu, Florin, Maneca, Constant, Editura Academiei, București, 1986.

MDA, Academia Română, *Micul dicționar academic*, ediția a doua, Institutul de Lingvistică Iorgu Iordan, București, Editura Univers Enciclopedic, 2010.

MDN, *Marele dicționar de neologisme*, ediția a X a, Marcu, Florin, Editura Saeculum Vizual, 2008.